

Švėyturys

KRETINGA

2017 m. spalio 28 d., šeštadienis. Nr. 84 (8891).

Budriai: jubiliejus senose naujose patalpose – 4 p.

Sugrįžo stebuklingu laikomas paveikslas

Į restauruojamą Kretingos katalikų bažnyčios Švč. Mergelės Marijos altorių sugrįžo trečiasis, titulinis šio altoriaus paveikslas, kurį šią vasarą restauravo M. K. Čiurlionio dailės muziejaus M. Žilinsko dailės galerijos polichromijos restauratorius Kęstutis Banys.

Paveikslas tapytas aliejiniais dažais ant drobės, vertikalios formos, 211 x 124 cm dydžio. Įkomponuotas plačiuose, aukso spalvos dažais dažytuose, modeliuotuose XIX a. rėmuose, puoštuose tipišku lipdytu ir pjaustytu augaliniu, kriaukliniu ornamentu.

Paveikslą pagal Simono Čecha-
vičiaus (1689-1775) darbą, esantį Vengruvo (Lenkija) Mergelės Marijos dangun ėmimo parapijos bažnyčioje, 1831 m. nutapė Raudondvario dvarininkaitė Rožė Parčevskytė (1799–1852). Drobės nugarinėje pusėje, viršuje yra įrašas, palendantis po porėmiu, lenkų kalba: „R 1831. Malowała panna Ruża Parczewska Pułkownikówna w Cerwonym Dwo[...]“ (1831 m. tapė panelė Rožė Parčevskytė, pulkininko duktė, Raudondvaryje). To laikotarpio Kretingos bažnyčios vizitacijos akte minimas „naujas, didelis, puikios tapybos Mergelės Marijos paveikslas“. Šiuo metu tai yra vienintelis išlikęs R. Parčevskytės kūrinys, kurį galime pamatyti viešai.

1837 m. R. Parčevskytė nutapė dar vieną tokį pat paveikslą, skirtą Parčevskiams priklausiusio Gardino dvaro katedrai, kur jis ir šiandien kabo Studentų Dievo Motinos koplyčios Stebuklingos Dievo Motinos ikonos altoriuje. Šio paveikslas kitoje pusėje taip pat yra autorės parašas. Anksčiau šis R. Parčevskytės tapytas Mergelės Marijos paveikslas dengė altoriuje esančią ikonos „Romėnų tautos gelbėtoja“ (Romos bažnyčios S. Maria Maggiore) kopiją. 1923 m. spauda rašė, kad R. Parčevskytės paveikslas nukentėjo dėl nevykusio restauravimo. Pastaruosius 20 metų Romos ikonos kopija yra atidengta, o R. Parčevskytės paveikslas paslėptas bažnyčios altoriaus viduje ir lankytojams nematomas. Šis paveikslas kuklesnis, nėra taip kruopščiai nutapytas, nėra pavaizduoto tokio gausaus būrio angelų, kaip mūsų bažnyčios paveikslas.

1888 m. Kretingos bažnyčios vizitacijos akte rašoma, kad paveikslas yra papuoštas sidabriniais aptaisais.

(Nukelta į 7 p.)

Paveikslas iškliamas į Mergelės Marijos altorių. Matoma altoriuje esanti arka, kurią paslėps paveikslas. Fot. J. Klietkutė, 2017 m.

Sugrįžo stebuklingu laikomas paveikslas

(Atkelta iš 4 p.)

1927 m. nuotraukoje matome, kad kalinėti sidabro aptaisai dengė 12 galvą juosiančių žvaigždžių, pusrėnuli, Mergelės rūbą, dar buvo pridėti iš delnų žemyn einantys sidabrinų spindulių pluoštai.

1937 m. paveikslą restauravo pranciškonų gimnazijos dailės mokytojas Juozas Gedgaidas. Restauruojant buvo nuimtas sidabrinis aptaisas, kurio tvirtinimo vinyz iki 2017 m. restauravimo kai kuriose vietose buvo išlindusios į tapybos paviršių.

Mergelė Marija vaizduojama kaip Nekaltai Pradėtoji, pasirodžiusi danguje, – šio tipo paveikslai sujungia Nekaltojo Prasidėjimo ir Mergelės Marijos Ėmimo į dangų temas.

Jau nuo XVII a. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo temą dailininkai išreikšdavo per apreiškimo Jonui tekstą: „Ir pasirodė danguje didingas ženklas: moteris, apsisiautusi saule, po jos kojų mėnulis, o ant galvos dvylikos žvaigždžių vainikas. Ji buvo nėščia ir dejavo, kentėdama sąrėmius bei gimdymo sopulius“ (Apr 12, 1–2). Mergelė Marija vaizduojama jauna, maždaug 12–13 metų, vilkinti balta suknele ir mėlynu apsiaustu, rankos sudėtos ant krūtinės arba maldai, ant galvos – dvylikos žvaigždžių vainikas, liemuo perjuostas pranciškoniška virve su trimis mazgais. Kartais ji simboliškai stovi ant drakono ar žalčio kaip aliuzija į Dievo žodžius, pasakytus žalčiui Edeno sode: „Aš sukelsiu priešškumą tarp tavęs ir moters, tarp tavo palikuonių ir jos palikuonių, ji trupins tau galvą“ (Pr 3,15). Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo dogmą popiežius Pijus IX privaloma katalikiško tikėjimo tiesa paskelbė tik 1854 m. gruodžio 8 d., o Kretingos bažnyčios Mergelės Marijos paveikslas tapytas dvidešimt trim metais anksčiau nei ši dogma buvo paskelbta, nes būtent pranciškonai nuo pat pirmųjų šv. Pranciškaus sekėjų tikėjo ir palaikė mintį apie Mergelės Nekaltąjį Prasidėjimą.

Švč. Mergelės Marijos paveikslas įrašytas į kultūros vertybių registrą: unikalus objekto kodas: 20195. Šis paveikslas liaudies laikomas stebuklingu. 1986 m. virš jo kabėjo 45 votai – padėkos ženklai už įvykusius stebuklus.

Labai smalsu, koks paveikslas šiame altoriuje buvo iki 1831 m., kuomet buvo pakabintas dabartinis. Jo formos bei dydžio paslaptis atsiskleidė altoriaus restauravimo metu, kuomet buvo nuimtas dabartinis paveikslas, kurio rėmas yra tvirtinamas ant al-

Kretingos bažnyčios Švč. Mergelės Marijos paveikslas po restauravimo. Fot. J. Klietkutė, 2017 m.

toriaus išorėje esančių tvirtų metalinių kablių. Tačiau altoriaus meistras pirminiam paveiksliui jau buvo paruošę vietą – 200 x 120 cm pačiame altoriuje išpjautą arką. Paveikslas buvo tvirtinamas už arkos ir pro ją turėjo matytis vaizdas.

Paveikslo išvaizdos paslaptį praskleidžia bažnyčios vizitacijos aktai, kuriuose apie 1804 m. rašoma, kad pirmajame tarpsnyje yra Švč. Mergelės Marijos Nekalto Prasidėjimo paveikslas su sidabro aptaisais, o apie 1829 m. minima, kad pirmajame tarpsnyje mediniame ornamentuotame bronzos spalvos rėme kabo Švč. Mergelės Marijos paveikslas, puoštas nedideliais sidabro aptaisais. Taigi,

paveikslo tema visais laikais išliko ta pati.

Kaip gi galėjo atrodyti anuometinis Mergelės Marijos paveikslas, galime tik spėlioti. Vienas iš spėlionių variantų: Kretingos muziejuje saugoma, spėjama, pranciškono J. A. Pabrėžos aliejiniiais dažais ant drobės tapyta dvipusė bažnytinė vėliava, kurios vienoje pusėje pavaizduota Nekaltai Pradėtoji Mergelė Marija, kitoje – šv. Antanas (paveikslas aprašytas straipsnyje „Rastas dingęs paveikslas“, Švyturys, 2017-05-31, p. 1, 4). Viktoro Gidžiūno OFM knygoje „Jurgis Ambraziejus Pabrėža (1771-1849)“ rašoma, kad šį paveikslą J. Pabrėža nutapė dar būdamas studentu, t. y. apie 1786-1792 m., kai mokėsi Kretingos

mokykloje. Taigi, vienintelį jam priskiriamą paveikslą J. Pabrėža galėjo nutapyti pagal tai, ką matė prieš akis kiekvieną dieną – Kretingos bažnyčios švč. Mergelės Marijos ir šv. Antano altorių paveikslius.

Net mūsų laikais, kai jau, rodos, viskas žinoma ir išsiaiškinta, Kretingos bažnyčia vis dar pateikia nepaprastai įdomių paslaptį, sugrąžinančių mums dalelę prarastos istorijos.

Beje, Mergelės Marijos paveikslo autorės gyvenimas vertas rašytojo romanisto plunksnos. Apie tai – kitame laikraščio numeryje.

Jolanta KLIETKUTĖ
Kretingos muziejus

J. A. Pabrėžos paveikslas Kretingos muziejuje. Fot. J. Klietkutė, 2017 m.

Paveikslo nugarinė dalis su dailininkės įrašu. Fot. J. Klietkutė, 2017 m.